

11. Якса Н.В. Основи педагогічних знань : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Якса Н.В. – К. : Знання, 2007. – 358 с. – (Вища освіта XXI століття).

УДК 378.014.553

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АКТИВІЗАЦІЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ МОЛОДШИХ КУРСІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Потопа К. Л., к. пед. н.

Криворізький факультет Запорізького національного університету

Потопа К. Л. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АКТИВІЗАЦІЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ МОЛОДШИХ КУРСІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ / Криворізький факультет Запорізького національного університету, Україна

У статті визначено, що адаптація студентів – складний багаторівневий процес пристосування до нових умов діяльності й спілкування. Установлено основні умови активізації цього процесу для студентів вищих закладів освіти.

Ключові слова: адаптація, студент молодшого курсу, вищий заклад освіти.

Потопа К. Л. СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ АКТИВИЗАЦИИ АДАПТАЦИИ СТУДЕНТОВ МЛАДШИХ КУРСОВ К ОБУЧЕНИЮ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ / Криворожский факультет Запорожского национального университета, Украина

В статье определено, что адаптация студентов – сложный многоуровневый процесс приспособления к новым условиям деятельности и общения. Установлены основные условия активизации этого процесса для студентов высших учебных заведений.

Ключевые слова: адаптация, студент младшего курса, высшем учебном заведении.

Potopa C. SOCIO-PEDAGOGICAL CONDITIONS OF ACTIVIZATION OF ADAPTATION JUNIOR STUDENTS TO STUDY IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS / Kryvyj Rih Faculty Zaporizhzhya national university, Ukraine

The article stipulates that the adaptation of students - a complex multilevel process of adapting to new conditions of activity and communication. Established the basic conditions of intensification of the process for students of higher educational institutions.

Key words: adaptation, junior students, the institution of higher education.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Стрімкий розвиток суспільства в умовах потужного глобалізаційного впливу вимагає від системи вищої освіти забезпечення високого рівня фундаментальної наукової, професійної та практичної підготовки, набуття громадянами якісних знань на рівні освітніх стандартів, відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей. Сучасна методологія освіти розглядає навчання у ВНЗ як специфічний, виключно значущий етап у процесі соціалізації особистості. Для підготовки нового покоління спеціалістів необхідно використовувати дієві форми й методи організації навчально-виховного процесу, які допоможуть розкрити потенційні можливості студентів. Роль вищої освіти полягає в посиленні уваги до формування особистості, здатної до самостійного вирішення проблем, самовизначення й творчого саморозвитку, що знайшло своє відображення в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України.

Саме такий підхід узгоджується з сучасними міжнародними тенденціями в освітній стратегії. Успішна реалізація стратегічного завдання значною мірою залежить від того, наскільки швидко й інтенсивно відбудуться процеси адаптації, з одного боку, системи вищої освіти до вимог і динамічних змін у суспільстві, потреб входження до світового освітнього простору, з іншого, – студентів до навчально-виховного процесу у вищому закладі освіти.

Навчання у ВНЗ для сучасної молодої людини – один з найважливіших періодів її життєдіяльності, особистісного росту й становлення як фахівця з вищою освітою. Пошук шляхів успішної адаптації до нових соціальних умов є нагальною проблемою для кожного, хто переступив поріг вишу.

Саме через складність адаптації на початковому етапі навчання, за даними психолого-педагогічних досліджень, у 1, 2 та 3 семестрах спостерігається значний відсів студентів молодших курсів. У зв'язку з цим актуального значення набуває пошук ефективних підходів, методів педагогічної взаємодії, способів продуктивної самореалізації, які сприяють активізації адаптації.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, У ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПОСТАВЛЕНОЇ ПРОБЛЕМИ, НА КОТРИ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР

З-поміж великої кількості проблем вищої школи, які висвітлюються в численних публікаціях, перш за все слід звернути увагу на низку праць, пов'язаних із труднощами адаптаційного процесу першого та другого років навчання. В Україні окремі аспекти адаптації досліджувались у рамках психофізіології, загальної психології, соціальної психології, педагогіки, соціальної педагогіки (О. Безпалько, І. Бондаренко, О. Борисенко, Ю. Бохонкова, Л. Булатова, О. Васильченко, І. Дібрівна, В. Казміренко, О. Каганов, А. Капська, С. Кулик, В. Струкуленко, В. Семиченко).

Визначаючи суть цього терміну, дослідники виходять із розуміння того, що адаптація може розглядатись як процес, стан, властивість чи результат діяльності, які виникають за певних умов і тривають до певного періоду, доки не буде встановлена динамічна рівновага між системами, що адаптуються. Процеси соціально-психологічної адаптації мають місце там і тоді, коли змінюються соціальні умови й звична поведінка виявляється неможливою чи малоєфективною (І. Зарубінська, А. Глузман, А. Жмиріков, Н. Кальная, П. Медніков, Г. Андрєєва, В. Лагерєв).

На думку більшості авторів, адаптація людини до навчальної діяльності включає і біологічні, і соціальні компоненти. Так, В. Лагерєв визначає адаптацію студентів до навчання у виші як інтенсивний і динамічний, багатосторонній і комплексний процес життєдіяльності, у ході якого індивід на основі відповідних і пристосувальних реакцій виробляє стійкі навички задоволення тих вимог, які висуваються до нього в ході навчання й виховання у вищій школі. При цьому, на думку деяких дослідників, спочатку на першому та другому курсах відбувається адаптація до соціального середовища ВНЗ, а на старших курсах – до обраного фаху.

У дослідженнях К. Абульханової-Славської, М. Басова, О. Леонтьєва, К. Платонова, Д. Уотсона, Ж. Піаже й ін. розглядаються психологічні механізми адаптації особистості до зовнішніх умов, зв'язок понять «взаєморозвиток» та «адаптація» з різних точок зору.

Вивченню особливостей входження в доросле життя присвячені дослідження О. Крокінської, В. Ядова, В. Лісовського, В. Осовського, С. Войтовича.

Основи системного аналізу адаптаційних процесів, ролі соціально-професійної адаптації як компоненту профорієнтації молоді розглянуті в працях Т. Балла, С. Павлютенкова, В. Сімоненко, В. Українцева й ін.

Вивченню питань соціальної адаптації як складової процесу соціалізації присвячені роботи О. Алексєєвої, В. Бочарової, Л. Буєвої, Л. Нікітіної, Г. Філонова. Вони досліджують сутність соціально-адаптаційного процесу, пояснюють статус категорії «соціальна адаптація», вивчають її механізми. Соціальну адаптацію, як стверджує О. Алексєєва, забезпечує регуляція взаємин із зовнішнім світом; механізмом адаптації, регуляції й саморегуляції є індивідуальний досвід, який полягає в накопичених індивідом знаннях, уміннях і навичках.

Природно, що з процесами демократизації все більше науковців (А. Капська, А. Мудрик, Р. Овчарова, А. Рижанова) звертаються до суб'єкт-суб'єктного підходу, що дає змогу вбачати в соціалізації двосторонній процес: соціальну адаптацію й індивідуалізацію.

До **невирішених питань цієї проблематики**, на наш погляд, слід віднести проблему створення соціально-педагогічних умов активізації процесу адаптації студентів молодших курсів у системі вищої освіти.

Стосовно порушеної проблеми сьогодні існують окремі дослідження процесу переходу від середньої освіти до вищої. Дослідники (В. Лісовський, В. Шпалінський) указали на дворічну «зону соціальної адаптації» абітурієнтів до нових умов навчання, «входження» в студентське середовище.

Коли молода людина розпочинає навчання у виші, то перед нею постає багато проблем. Одна з них – це соціальна адаптація в контексті складного дорослого, самостійного життя, у якому студент, з одного боку, прагне якнайшвидше досягнути максимальної незалежності, а з іншого, – потребує якісно нового настановлення в організації особистої навчальної діяльності, забезпечення поетапної соціалізації.

Найбільші труднощі полягають у зміні соціальної позиції при переході зі шкільного соціуму. Процес адаптації протікає одночасно на декількох рівнях як пристосування до нової системи навчання, яка відрізняється від школи підвищеним рівнем самостійності й відповідальності, до зміни режиму праці й відпочинку, до студентського колективу, до професорсько-викладацького складу, до проблеми свободи.

Проблема свободи вибору для вищого навчального закладу стоїть не менш гостро, ніж для середньої школи. На перший погляд, студенти вільні в організації власної освітньої діяльності, ніхто не здійснює паніки з приводу пропусків занять і явища, яке отримало назву «феномен працюючого студента».

Студент нібито сам собі господар. Гасло сучасної молодої людини звучить парадоксально: «Залиште мене в спокої і не залишайте одного». Але реально досить велика кількість студентів, особливо першокурсників, не здатна до дійсно усвідомленого навчання, неспроможна протистояти впливам оточення, яке настільки глибоко й безцеремонно втручається в життя молодої людини, що жодна сфера життєдіяльності, навіть виховання, не може забезпечити корекцію його негативних впливів. Варто пам'ятати, що незалежність – це не тільки солодка свобода, але й досить важкий тягар, зумовлений особистою відповідальністю за обрані життєві модули, цінності й принципи.

Стихійне пристосування до соціальної позиції студента відбувається більше в режимі психологічного захисту, ніж у процесі творчого, позитивного, актуального для особистості входження в нову стадію розвитку. Першокурсники стикаються з необхідністю організації особистої діяльності: бально-рейтинговою системою оцінювання знань, відсутністю тотального контролю з боку викладачів, самостійним плануванням навчального й вільного часу.

Зазначені проблеми зумовлюють необхідність введення у вищі системної соціально-педагогічної роботи, яка забезпечить студенту оптимальні умови адаптації до навчання й життєдіяльності.

Незважаючи на значну кількість досліджень з представленої проблеми, донині не отримали достатнього висвітлення питання соціально-педагогічних умов активізації процесу адаптації студентів молодших курсів до сучасної вищої освіти, тому проблема адаптації розглядається нами як актуальна й така, що потребує всебічного аналізу, передбачає визначення комплексу соціально-педагогічних умов, котрі сприятимуть ефективній адаптації студентів до освітнього процесу у ВНЗ.

Тож **метою цієї статті** є визначення комплексу соціально-педагогічних умов, що забезпечують процес ефективної адаптації студентів молодших курсів до навчально-виховного процесу у виші.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз наукової літератури з окресленої проблеми дозволив виявити різницю в підходах до дослідження адаптації особистості з боку психологів, які концентрують увагу на внутрішніх психічних процесах пристосування психіки особистості, і з боку педагогів, які розглядають вплив зовнішніх умов на особистість та її активну діяльність зі зміни свого сприйняття середовища.

Узагальнюючи наведені позиції, можемо сказати, що адаптація розглядається нами як сукупність фізіологічних, психологічних, соціальних реакцій, що лежать в основі активного і творчого пристосування індивіда до умов соціального середовища, зокрема до умов навчання й виховання в навчальному закладі.

Водночас соціально-педагогічна адаптація – це здатність людини впоратися з новими ситуаціями та вимогами оточення, відновити порушену рівновагу. У процесі соціально-педагогічної адаптації здійснюється не тільки пристосування до нових соціальних умов, але й відбувається реалізація потреб, інтересів і прагнень, формуються соціальні якості спілкування, поведінки та предметної діяльності, які побутують у суспільстві. Діяльність щодо прийняття норм і цінностей нового соціального середовища може проходити активно або пасивно.

На жаль, останнім часом студенти частіше демонструють пасивну соціальну адаптацію, яка пояснюється падінням престижу навчання у ВНЗ у зв'язку з тим, що воно не забезпечує належного життєвого рівня, не гарантує стабільної роботи. Прикладом такої адаптації служить механічне відвідування занять у виші, формальне оволодіння знаннями з предметів і встановлення дружніх стосунків з однокурсниками за принципом «я – як усі».

Впливають на пасивну соціальну адаптацію невдало або недостатньо організований навчально-виховний процес і відсутність досвідченого куратора академічної групи. Саме куратори можуть стати ефективними посередниками між суб'єктами освітнього процесу ВНЗ. Застосовуючи у своїй роботі гуманістичні, фасилітаційні технології навчання й виховання, куратори можуть суттєво вплинути на формування соціокультурного середовища навчального закладу, забезпечити соціально-педагогічні умови для активної адаптації студентів. Кваліфікована допомога куратора на перших етапах входження в нову соціальну ситуацію є вкрай необхідною та має довгострокові наслідки.

Необхідність активізації процесу соціальної адаптації стає очевидною. Активна соціальна адаптація не зводиться просто до прийняття соціальних норм: вона означає гнучкість і ефективність при зустрічі з новими умовами, а також здатність надавати подіям бажаний для себе напрямок, долати труднощі й перепони, самостійно приймати й реалізовувати власні рішення. Найважливішим завданням педагога-куратора в цьому випадку стає не домінують-втручальне формування позитивних рис мислення, характеру й поведінки студента, а створення умов для ініціації та здійснення особистого ціннісного вибору; куратор виступає помічником і співавтором «позитивних особистісних змін». Активна соціальна адаптація означає, що студент успішно користується створеними соціально-педагогічними умовами для здійснення своїх цілей, утвердження цінностей і прагнень.

Стає зрозумілим, що студент, який здійснює переважно саме активну соціальну адаптацію, не тікає від проблемних ситуацій, а використовує їх для реалізації своїх основних домагань.

Тому перед педагогічним колективом ВНЗ постає завдання: створити соціально-педагогічні умови для позитивного соціального розвитку, активізації процесу адаптації юнаків і дівчат, оскільки від адаптованості залежать і якість навчання, і стосунки з педагогічним колективом та однокурсниками, і набуття соціальної зрілості, й успішна соціалізація.

З урахуванням того, що соціально-педагогічна адаптація розуміється не тільки як пристосування до середовища, але проявляється як тенденція до встановлення гармонії особистості між зовнішнім і внутрішнім світом, нами проведено дослідження на базі Криворізького факультету Запорізького національного університету з визначення проблем адаптації, які спіткали студентів молодших курсів, з метою виокремити соціально-педагогічні умови активізації процесу адаптації й розробити рекомендації щодо створення відповідних соціально-педагогічних умов ефективної адаптації.

Аналіз розмаїття проблем, з якими звертаються до викладачів студенти молодших курсів, зумовив проведення анкетування для з'ясування труднощів адаптаційного періоду. Як показало проведене дослідження, найбільше студенти скаржаться на те, що їм важко адаптуватись до нових умов навчання в університеті: важко звикнути до викладу лекцій, не встигають законспектувати сказане лектором, складно готуватись до семінарських занять через неповне розуміння суті винесених на семінар питань. Тож, як наслідок, у студентів виникають панічно-тривожні стани, вони звинувачують себе в тому, що не можуть зрозуміти матеріал, з'являється внутрішнє незадоволення, страх відповідати, невпевненість у підготовці. Усі ці надмірні переживання можуть супроводжуватись головним боєм, безсонням, іншими психосоматичними симптомами. Таких студентів виявилась третина (32%), 23% першокурсників указали на недостатню шкільну підготовку, відсутність навичок самостійної роботи. Значна частина студентів (45%) назвали незадовільні умови праці. Серед об'єктивних труднощів були названі матеріальні проблеми, стан здоров'я, сімейні обставини.

Найбільшого значення в процесі адаптації студенти надають суб'єктивним причинам. Більше половини студентів (63%) відзначили невміння спілкуватись і налагоджувати контакти з однокурсниками й викладачами, 32% визнали, що не вміють розподіляти свій час, 5% зізнались у недостатній вимогливості до себе.

Дані анкетування дозволили нам виокремити з-поміж великої кількості проблем кілька найбільш типових, що мають значний вплив на умови й ефективність процесу адаптації студентів до навчання у виші.

Перша – це подолання стресового стану, пов'язаного з кризою переходу до нової соціальної ситуації розвитку, з особистою неготовністю частини студентів реалізувати себе в новому соціально-освітньому середовищі, з низькою фрустраційною толерантністю, з операційною неготовністю до самостійної освітньої діяльності.

Друга проблема – подолання труднощів спілкування та взаємодії з одногрупниками, які виникають під час навчальної діяльності. Ситуація невдалого контакту особливо гостро переживається вразливими студентами, адже для кожного є дуже важливим відчуття підтримки групи, зустріти однодумців, приєднатись до тих, хто почувається впевнено в новій ситуації. Студенти, які не змогли встановити контакт з групою, почуваються відторгненими, самотніми.

Ці та ряд інших проблем не дають студентам змоги швидко адаптуватись до нових умов життєдіяльності, а труднощі адаптації значно ускладнюють процеси соціалізації особистості. Тож успіх адаптації до навчання у ВНЗ залежить від соціалізації та життєвої позиції молодої людини, від мотивів здобуття професії. Тому у виші слід створити таку психологічну атмосферу, яка б найповніше сприяла розкриттю та збагаченню внутрішнього світу, задатків і здібностей студента, щоб кожен міг викликати інтерес і завоювати повагу однокурсників, викладачів як особистість, індивідуальність.

У процесі дослідження нами визначено сукупність соціально-педагогічних умов активізації процесу адаптації у вищих навчальних закладах:

- 1) орієнтація особистості студента на гуманістичні й смисложиттєві цінності;
- 2) компетентнісний підхід як єдиний соціально-педагогічний континуум, який забезпечує критеріальну основу результативності всіх педагогічних зусиль;
- 3) визначення цілей життєдіяльності майбутнього фахівця;
- 4) наявність спільної мети студента й викладача;
- 5) демократичний характер відносин між усіма учасниками освітнього процесу;
- 6) використання методів і технологій актуалізаційної суб'єкт-суб'єктної взаємодії;

- 7) створення мотиваційного спрямування;
- 8) наявність психологічної готовності до самостійної навчальної діяльності;
- 9) надання студентам свободи у виборі місця, ролі й ступеня участі в навчально-виховних заходах з урахуванням їх інтересів, можливостей і самооцінки здібностей;
- 10) педагогічне керівництво, контроль і оцінка успішності;
- 11) урахування індивідуально-психологічних особливостей та особистісних якостей;
- 12) створення у виші координаційного центру з роботи зі студентами молодших курсів;
- 13) визнання особистості студента як індивідуальності;
- 14) стимулювання максимального самовираження творчої самореалізації;
- 15) урахування етапів формування особистості кожного студента, особистісних характеристик темпераменту, характеру, сили нервової системи.

Аналіз психолого-педагогічних поглядів на проблему адаптації до навчально-виховної діяльності у виші дозволив визначити такі критерії ефективної адаптації: соціальний, індивідуально-психологічний, професійний, дидактичний, результативний. А це дозволяє констатувати, що ефективність процесу адаптації студентів молодших курсів до навчально-виховного процесу у ВНЗ значно активізується при створенні сприятливих соціально-педагогічних умов.

ВИСНОВКИ

Отже, соціально-педагогічна адаптація студентів молодших курсів до навчально-виховного процесу у виші – складний багаторівневий процес пристосування до нових умов діяльності й спілкування, який супроводжується інтеграцією кожного з них з вишівським середовищем, прийняттям цінностей, норм, стандартів поведінки.

Разом з тим у рамках цієї статті немає можливості розглянути всі аспекти піднятої проблеми. Залишається нерозглянутим поняття педагогічного сприяння, під яким ми розуміємо педагогічну діяльність, спрямовану на забезпечення багатоваріантної адаптації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авдєєва І. М. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академгрупи : навч. пос. / І. М. Авдєєва, І. М. Мельникова. – К. : ВД «Професіонал», 2007. – 304 с.
2. Алексеева О. Ф. Индивидуально-психологический фактор адаптации субъекта учебной деятельности / О. Ф. Алексеева. – М. : РГПУ, 1994. – 139 с.
3. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості : навч. пос. для студентів ун-тів / О. Ф. Бондаренко. – Х. : Фоліо, 1996. – 238 с.
4. Бохонкова Ю. Можливості корекції особистісних чинників соціально-психологічної адаптації / Ю. Бохонкова // Соціальна психологія. – 2005. – № 2. – С. 45–54.
5. Гришанов Л. К. Социологические проблемы адаптации студентов младших курсов / Л. К. Гришанов, В. Д. Цуркан // Психолого-педагогические аспекты адаптации студентов к учебному процессу в вузе : сб. научн. трудов. – Кишинев : Изд-во Кишиневского государственного ун-та, 1990. – С. 3–17.
6. Дябел Л. І. Особливості соціально-виховної роботи куратора педагогічного університету зі студентами-першокурсниками / Л. І. Дябел // Соціалізація особистості : зб. наук. праць. – Т. XXVI «Педагогічні науки». – К., 2006. – С. 43–52.
7. Зверева І. Д. Соціальна педагогіка: теорія і технології : підручник / за ред. І. Д. Зверєвої. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с.
8. Казміренко В. П. Програма дослідження психосоціальних чинників адаптації молодшої людини до навчання у ВНЗ та майбутньої професії / В. П. Казміренко // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 6. – С. 76–78.
9. Капська А. Й. Соціальна педагогіка : підручник / за ред. проф. А. Й. Капської. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 468 с.
10. Панькович О. Проблеми адаптації у вищому закладі освіти: методики індивідуально-психологічного консультування / О. Панькович // Психологічна адаптація студентів першого курсу

до умов навчання у вищому закладі освіти : зб. наук. ст. – Луцьк : Держ. ун-т ім. Лесі Українки, 1999. – С. 70–71.

11. Реан А. А. Психология адаптации личности : Анализ. Теория. Практика / А. А. Реан. – СПб. : Прайм-Еврознак, 2006. – 479 с.
12. Савельев В. Вища освіта України перед викликами XXI століття: критичний вимір / В. Савельев // Психологія і суспільство. – 2009. – № 4. – С. 242–248.
13. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. пос. / В. А. Семиченко. – К. : Вища шк., 2004. – 335 с.
14. Скрипник В. Особливості перебігу та само сприйняття соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників / В. Скрипник // Психологія і суспільство. – 2005. – № 2. – С. 87–93.

УДК 159.942:371.132

ОБЪЕКТИВНЫЕ И СУБЪЕКТИВНЫЕ ФАКТОРЫ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ У ПЕДАГОГОВ

Приходько В.Н., к.пед.н., доцент

Запорожская областная академия последипломного педагогического образования

Статья посвящена объективным и субъективным факторам эмоционального выгорания у педагогов. Анализируются основные фазы в развитии синдрома выгорания.

Ключевые слова: синдром эмоционального выгорания, фазы выгорания, причины развития эмоционального выгорания.

Приходько В.М. ОБ'ЄКТИВНІ І СУБ'ЄКТИВНІ ФАКТОРИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРЯННЯ В ПЕДАГОГІВ / Запорізька обласна академія післядипломної педагогічної освіти, Україна

Статтю присвячено об'єктивним та суб'єктивним факторам емоційного вигоряння в педагогів. Аналізуються основні фази в розвитку синдрому вигоряння.

Ключові слова: синдром емоційного вигоряння, фази вигоряння, причини розвитку емоційного вигоряння.

Prikhod'ko V.N. OBJECTIVE AND SUBJECTIVE FACTORS OF THE TEACHERS EMOTIONAL FADING / Zaporizhzhya regional academy of post graduated pedagogical education, Ukraine

The article is devoted to the objective and subjective factors of the teachers emotional fading. Basic phases are analyzed in development of syndrome of fading.

Key words: syndrome of the emotional fading, phase of fading, reason of development of the emotional fading.

Эмоциональное состояние учителя – одна из наиболее актуальных проблем современной педагогической психологии. В этой связи особое значение приобретает изучение феномена эмоционального выгорания – психолого-педагогического явления, оказывающего негативное воздействие на здоровье и эффективность деятельности специалистов, занятых в социальной сфере.

Проблематика стрессоустойчивости человека в различных профессиях с давних пор привлекала внимание психологов различных направлений. В классических исследованиях Селье, а позднее – Лазаруса, Розенмана и Фридмана было показано, что длительное воздействие стресса приводит к таким неблагоприятным последствиям, как снижение общей психической устойчивости организма, появление чувства неудовлетворенности результатами своей деятельности, тенденция к отказу от выполнения заданий в ситуациях повышенных требований, неудач и поражений. Анализ факторов, вызывающих подобные симптомы в различных видах деятельности, показал, что существует ряд профессий, в которых человек начинает испытывать чувство внутренней эмоциональной опустошенности вследствие необходимости постоянных контактов с другими людьми. Появился термин «бессильный помощник» [8], описывающий состояние психической перегрузки в социальных профессиях. «Ничто не является для человека такой сильной нагрузкой и таким сильным испытанием, как другой человек». Эту метафору можно положить в основу исследований психологического феномена – синдрома эмоционального и профессионального выгорания.

Впервые словосочетание «психическое выгорание» (англ. burnout – выгорание) употребил в начале 70-х г.г. XX века американский психолог Х. Фрейденберг [1, 159] в связи с анализом требований, предъявляемых к социальным профессиям, основное содержание которых составляет межличностное взаимодействие. Первоначально автор описал это явление как ухудшение психического и физического